

RECHTSGESCHIEDENIS

AAK20126982

C.J.H. Jansen

Het afgelopen half jaar is op rechtshistorisch gebied in academisch Nederland weinig gebeurd. Heel verwonderlijk is dat niet. De laatste jaren is het aantal beoefenaren van de rechtsgeschiedenis op de universiteiten niet bepaald toegenomen, hoewel de behoefte aan oriëntatie op het verleden juist in deze tijden van europeanisering, internationalisering en globalisering is gegroeid. Het is dan ook niet toeval dat de regionale geschiedenis bloeit als nooit tevoren. Zoals wijlen Govaert van den Bergh bij wijze van spreken al in de eerste regel op de eerste pagina van de eerste druk van zijn succesvolle inleiding tot de geschiedenis van de rechtswetenschap, *Geleerd recht*, schreef: ‘Geschiedenis geeft betekenis aan de mens en het zijne.’ Het verleden bepaalt nog steeds in menig opzicht ons denken en handelen, zelfs veel meer dan wij geneigd zijn te denken. Natuurlijk: de vanzelfsprekendheid van de rol van de geschiedenis als aanjager van het maatschappelijke debat of als inspiratiebron voor (politieke) keuzes in het heden is misschien in belangrijke mate verdwenen. Het fenomeen van het algemeen, door iedereen gedeelde verleden is inmiddels zelf grotendeels geschiedenis geworden, mede door de wijze waarop middelbare scholieren onderwijs in dit vak krijgen. Dit neemt niet weg dat de toorts van de geschiedenis onmiskenbaar brandt. Canons moeten de leemte vullen, zoals de Canon van het Recht, als rode draad verschenen in *Ars Aequi* en in 2010 gebundeld in een apart boekje.

De loop die de geschiedenis heeft genomen, is ondenkbaar zonder het handelen van ‘grote’ personen of persoonlijkheden. Sommigen van hen waren vanzelfsprekend jurist, omdat de juridische opleiding nu eenmaal opleidde, en overigens nog steeds opleidt, tot het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid. De namen van het overgrote deel van Nederlands’ beeldbepalende juristen zijn genadeloos door het verleden opgeslokt. Een uitzondering is de gecanoniseerde Hugo de Groot (1583-1645), over wie Henk Nellen nog niet zo heel lang geleden (2007) een mooie biografie heeft geschreven. De Groots naam leeft voort in het heden, mede door de schier eindeloze hoeveelheid straten, gebouwen e.d. die zijn naam dragen. Ik zou echter uit het oogpunt van menslievendheid een rechten-

student niet graag in een volle collegezaal de vraag durven te stellen om het verhaal van De Groot en zijn boekenkist aan zijn of haar medestudenten te vertellen.

Kennen velen nog wel de naam van De Groot, dit wordt al anders bij die van Johan van Oldenbarnevelt (1547-1619), raadspensionaris van de Staten van Holland en landsadvocaat ten tijde van de opstand tegen het Spaans-Habsburgse gezag (de zogeheten ‘Tachtigjarige Oorlog’), oprichter van de Verenigde Oost-Indische Compagnie en een van de grondleggers van de huidige Nederlandse staat. Wie kent hem nog? Wie weet zijn werk op historische waarde te schatten? De huidige staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, Ben Knapen, noemt hem in zijn biografie de eerste echte Realpolitiker van Nederland (p. 15) en Joost van den Vondel (1587-1679), de ‘prins der dichters’ en de grootste dramaticus uit de Nederlandse Gouden Eeuw, zag volgens zijn protestgedicht ‘Op het stokje van Johan van Oldenbarneveldt’ in hem een *Vader des Vaderlands*. Die eretitel heeft hem overigens niet geholpen. Hij kreeg in een politiek proces, aangezwengeld door zijn tegenstrever prins Maurits van Oranje (1567-1625), de doodstraf wegens land- en hoogverraad (zie over hem de biografie van A.Th. van Deursen, *Maurits van Nassau. De winnaar die faalde*, 1e druk, Amsterdam 2000). Van Oldenbarnevelts onthoofding vond plaats op 13 mei 1619, cynisch genoeg op het Binnenhof in Den Haag. Het gaat mij niet om dit politieke proces, maar om de biografie die Knapen in 2005 over hem heeft geschreven en die in de afgelopen jaren regelmatig is herdrukt (4e druk 2008), te weten *De man en zijn staat. Johan van Oldenbarnevelt 1547-1619*. Ik raad die iedere *Ars Aequi*-lezer aan, omdat het boek veel bijdraagt aan het inzicht in ons nationale verleden, inzicht dat – het klinkt raar – tevens nuttig is met het oog op onze ‘nationale’ toekomst. Wellicht is de aanbeveling van *Het Financieele Dagblad*: ‘leest als een thriller’ wat overdreven, maar het boek van Knapen is inderdaad vlot geschreven en bevat veel informatie. Tegelijkertijd roep ik eenieder op tot het schrijven van een biografie over een van ‘onze’ juridische erflaters, hele oude, zoals Cornelis van Bijnkershoek (1673-1743), en meer recente, zoals W.L.P.A. Molengraaff (1858-1931) of Paul Scholten (1875-1946). Ik kondig ze graag in dit blad aan.

Onlangs verschenen, zoals te doen gebruikelijk: geen dag te vroeg, maar ook geen dag te laat, twee

nummers van het tijdschrift de *Groninger Opmerkingen en Mededelingen*. De aflevering van 2011 is grotendeels gewijd aan het tweehonderdjarige bestaan van het Oostenrijkse Burgerlijk Wetboek, in afkorting het ABGB. Dit jubileum heeft een mooi, vooral aan een vergelijking van het Oostenrijkse en Nederlandse goederenrecht gewijd nummer opgeleverd. Een bijzonderheid van de wetboeken, stammend uit het einde van de 18e en het begin van de 19e eeuw, zoals het ABGB, is dat zij hun grondslag niet alleen hadden in het Romeinse recht en de plaatselijke of regionale gewoonterechten, maar ook in een bovenpositiefrechtelijk recht van alle tijden en volken, het natuurrecht. § 7 ABGB verwijst als uitdrukking daarvan de Oostenrijkse rechter nog steeds naar ‘natürliche Rechtsgrundsätzen’ bij een door hem geconstateerde lacune in het burgerlijke recht. Frits Brandsma (Groningen) geeft een schets van de lotgevallen van dit artikel in de Oostenrijkse literatuur en rechtspraak. Eén ding is duidelijk: § 7 is goed voor heel wat schaamrood op de hedendaagse Oostenrijkse kaken. Vervolgens behandelt Steven Bartels (Nijmegen) het Oostenrijkse stelsel van de (causale) eigendomsoverdracht en de derdenbescherming in vergelijking met het Nederlandse en Jelle Jansen (Nijmegen) voegt weer een pareltje toe aan zijn rijke ketting van geschriften over de oorspronkelijke wijzen van rechtsverwerving in zijn bijdrage over de grondslag van de eigendomsverwerving door de vinder naar Romeins, Duits, Oostenrijks en Nederlands recht. Tot slot schrijft Foskea van der Ven (Groningen) een diepgaande beschouwing over het bezit, de overdracht van registergoederen, de derdenbescherming en de *actio publiciana*, vanuit Oostenrijks en Nederlands perspectief.

De genoemde artikelen worden voorafgegaan door een fraaie jubelrede van wie anders dan Jan Lokin ter gelegenheid van de festiviteiten van het 250-jarige bestaan van het oudste juridische genootschap van Nederland, het in 1761 door de hoogleraar Frederik Adolf van der Marck (1719-1800) te Groningen opgerichte *Pro Excolendo Iure Patrio* (ter beoefening van het vaderlandse recht), volgens zijn eerste president Nicolaas Engelhard zelfs het oudste genootschap in zijn soort in Europa, ja zelfs in de gehele wereld! Lokin eindigde zijn rede met een boodschap. ‘Want daar zijn de Nederlanders dol op. Geen geslaagde rede zonder een boodschap.’ Hij hield een pleidooi voor een universitaire opleiding waarin de nadruk – maar niet de exclusieve nadruk – ligt op de beoefening van het positieve (vaderlandse) recht (het *ius patrium*), niet omdat het

vaderlands is, maar omdat het recht is (*non quod patrium sed quod ius*). Ik onderschrijf dit pleidooi graag.

Jaargang XXIX (2012) van de *Groninger Opmerkingen en Mededelingen* kent een rijk geschakeerde en gevarieerde inhoud: de oratie van Brandsma uit 2010 over de interversie van houderschap (waarvoor, zoals de orator aantoonde en anders dan vele schrijvers schijnen te menen, de goede trouw niet van belang is), bijdragen van Lars van Vliet (Maas-tricht) en Jelle Jansen over een goederenrechtelijk onderwerp, een stuk van Lokin over de oprichting van de Groninger rechtenfaculteit voorafgaande aan die van de Groninger universiteit in 1596, een herdenkingsartikel van Pia Lokin-Sassen (Groningen) over de grote katholieke voorman en de op Ruud Lubbers na langstzittende premier van Nederland, Charles Ruijs de Beerenbrouck (1873-1936) en een Tekst en Uitleg (nr. XII) van Willem Zwolve (Leiden) van D. 45,1,126,2 over de uitleg van stipulaties en overeenkomsten van geldlening (*mutuum*).